

ONDOKUZ MAYIS
ÜNİVERSİTESİ
İLÂHİYAT FAKÜLTESİ

SAMSUN
İLİM YAYMA VE EĞİTİM
VAKFI

HADİS'İN DÜNÜ- BUGÜNÜ VE GELECEĞİ SEMPOZYUMU

(14-15 EKİM 1993)

SAMSUN
1993

İSLÂMÎ YAPILANMADA SÜNNET

Prof. Dr. İsmail L. ÇAKAN

GİRİŞ

Günümüzde sünnete temel teşkil eden hadislere güvenemeyeceklerini zanneden müslümanlar bulunmaktadır. Prensip olarak hadislerin sıhhatini inkar etmek, sonra da bu yüzden bütün sünnet nizâmını inkara yönelmek moda haline getirilmek istenmektedir.

Garb medeniyetinin tesirinin iyice arttığı şu günlerde, İslâm ülkelerinde sünnete uyma meselesinde aydın adını verdiğimiz kimselerin takındıkları garip tutumun temelinde "**aynı zamanda hem sünnete uymak, hem de Garb'ın hayat yoluna ayak uydurmak mümkün değildir**" anlayışının bulunduğu gözlemlenmektedir.

Ne acıdır ki, bugünün müslüman nesilleri, sırf yabancı ve göz kamaştırıcı olduğu, güçlü gözükteği için Garb'a ait olan herşeyi büyütme ve yabancı her medeniyete tapınmaya hazır bir psikoloji içine itilmiş bulunmaktadırlar.

İşte bu yabancıya ve Garblılığa özenme, Resûlullah'ın hadislerinin ve onlara bağlı olan sünnet nizâmının kabul görmemesinin en kuvvetli sebebi olmaktadır. Çünkü sünnet, garb medeniyetinin dayandığı fikrî temellere açıktan açığa karşıdır. Garb Medeniyetinin câzibesine körü körüne kapılanlar, bu müşkil durumdan kurtulmak için, -Mevsuk olmayan hadislerle dayandığı gerekçesi ile- sünnete uymanın müslümanlara gerekli olmadığını söylemekten başka çâre bulamıyorlar. **Bundan sonraki aşama ise, Kur'an esaslarının, garb medeniyetinin ruhuna uyacak şekilde tevil ve hatta tahrif edilmesidir.**

Bu süreçte İslâm, ancak -dün olduğu gibi- sünnetteki yorumuna sahip çıkılmakla korunabilecektir. Zira mâna ve ruh olarak İslâm'a uygun bir hayat, ancak sünnete uymak, onunla amel etmek suretiyle mümkündür. Şimdi İslâm toplumunun oluşumuna yani İslâmî yapılanmaya kısaca bir göz atalım.

İslâm Toplumunun Oluşumu

"İslâmî yapılanma" ifadesi, müslümanlar için "**ümmetin itikâdî, kültürel ve sosyal yapısının inşası**"; "yeniden yapılanma" da bu yapının onarımı anlamına gelmektedir. Biz bu iki tür yapılanmanın oluşumunda ve

devamında özellikle hadis ve sünnet'in yerini ve rolünü tesbite ve takdime çalışacağız.

Kur'an-ı Kerim'in nüzûlü ve peşinden tebliği ile başlayan İslâmî yapılanma, özellikle **yorum ve uygulama yönüyle** hemen tamamen hadis'in yönlendirmesi sonucunda gerçekleşmiştir. Çünkü ilkeler, uygulandıkça hayata geçer ve belli bir yapının oluşumunu ifâde eder.

İslâm toplumunun oluşumu tarihî açıdan tetkik edildiği zaman, bu yapının temelini, üç unsurun teşkil ettiği görülür. Bunlar sırasıyla,

Kur'ân- Kerîm,

Hz. Peygamber'in kişiliği,

Hz. Peygamber'in sünneti (söz ve davranışları)'dır.

Milâdî yedinci asrın Mekke toplumu, İslâm'ı, bu üç unsur ile tanımıştır.

Kur'ân-ı Kerim bu yeni yapıyı oluşturan esasları hem getirmiş hem de topluma duyurulmasını ve anlatılmasını emretmiştir.

Hz. Peygamber bu tebliğ ve anlatım görevini fiilen yerine getirmiştir. Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Peygamber'in hem şahsı hem de söz ve davranışları, inananlar için İslâm'ı tanıyıp yaşama örneğini oluştururken, inmayanlar için de karşı çıkılacak hedefi teşkil etmiştir. Yani iman ve inkar konusu olmakta Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Peygamber'in bizzat kendisi ortak bir çizgi oluşturmuştur. Bu sebeple Hz. Peygamber'in şahsiyetini ve sünnetini hiç bir bakımdan İslâm bütününden ve İslâm toplum yapısının temelinden ayırma, ayrı düşünme imkanı yoktur.

İslâm'ı tebliğ ettiği için şahsına yöneltilen ithamlar karşısında, Hz. Peygamber'e, "**yıllarca içinizde yaşadım, düşünseniz ya**" diye temiz geçmişini hatırlatması, bizzat Kur'ân-ı Kerim tarafından emredilmiştir (2). "**Güvenilir**" diye vasıflandırdıkları kişiyi, peygamberliğini ilan edince, muhtelif gerekçelerle ve değişik şekillerde yalanlamaya ve ithama kalkanların, "**aslında Allah'ın âyetlerini inkar ettikleri**" (3) yine Kur'ân-ı Kerim tarafından tesbit ve ilan edilmiştir. Yani mes'eleye inkar noktasından bakıldığında da Kur'ân-ı Kerim ile Hz. Peygamber'in şahsiyetinin muhatablarınca birleştirildiği görülmektedir.

Mü'minler için Hz. Muhammed, Kur'ân âyetlerini mübârek ağzından

duydıkları, inançlarının harekete dönüşmesini davranışlarında görüp buldukları odak ve örnek şahsiyettir. Binâenaleyh başlangıçta Hz. Peygamber'in kişiliğini görmezden gelerek, İslâm'ı tanıma, öğrenme, yaşama, savunma ve hatta inkâr etme imkanı yoktur.

Öte yandan Hz. Peygamber, Kur'ân-ı Kerim'in ikmalinden, sistemin bütün üniteleriyle mükemmel şekilde çalıştırılmasından sonra vefat etmiş olmasına rağmen, gerek Ashâb-ı Kirâm arasında -geçici ve kısa bir süre için de olsa- bir tereddüt halinin yaşanması, gerekse bir kısım müslümanların **irtidat** girişimlerinde bulunması, İslâm ile Hz. Peygamber'in şahsiyetinin ne ölçüde aynîleştirilmiş olduğunu farklı açılardan gösteren olaylardır.

Kur'an âyetlerinin ve İslâm esaslarının günlük hayata ferd ve toplum planında uygulama olarak yansımalarını kendisinin yaşayışından görüp öğrendikleri, kimlik ve kişiliklerini, dünya ve âhîret mutluluklarını tebliğ ve irşadlarında gördükleri Hz. Peygamber gibi yetkili ve benzersiz bir örnek ve önderi kaybetmiş olmaktan dolayı ashâb-ı kirâm'ın duyduğu üzüntü ve geçirdiği şaşkınlığı asla çok görmemek gerekir. Kısa zamanda derlenip toparlanmaları, gerçeği kabullenmeleri, Kur'ân-ı Kerim'in ve onun pratiği demek olan Sünnet-i Seniyye'nin yanlarında bulunduğunu hatırlamaları, sonraki hayatlarını Hz. Peygamberden görüp öğrendikleri çizgide sürdürmek için ellerinden gelen gayretleri sarfetmeleri, ümmet yapısının prensip ve pratik olarak sağlam bir şekilde sonraki nesillere intikalini sağlamaları, o ilk islâm neslinin tarihi meziyyetleri olmuştur.

Bu ilk İslâm nesli sahâbilerin ne Hz. Peygamber'in sağlığında ne de ondan sonraki günlerde, "Kur'ân-ı Kerim'i biz anlarız, ondan anladığımız da İslâm'ın tâ kendisidir" diyerek Hz. Peygamber'e ve onun sünnetine baş vurmamak gibi bir tavırları asla görülmemiştir. Aksine bütün işlerinde ve karşılıklarına çıkan yeni olay ve durumları değerlendirmede Kitap ve Sünnet'i esas almışlardır. Meselâ ilk halife Hz. Ebû Bekir, nineye mirastan pay verip vermeme meselesinde, "senin lehine ne Kitapta ne de sünnette bir hüküm olduğunu bilmiyorum" demiş, sonra konuya dair Hz. Peygamber'in herhangi bir beyânı veya uygulamasından haberdar olanların bulunup bulunmadığını sahâbilere sormuş, Hz. Peygamber'in nineye mirastan altında bir pay verdiği iki sahâbi tarafından açıklanınca hemen aynı hükmü uygulamıştır. (4)

Bununla şu noktaya işaret etmek istiyoruz. Sünnet'i bir tarafa bırakıp Kur'ân'ı kendi anlayışlarına göre yorumlayarak hareket etmek isteyenler,

bu ümmetin ilk nesli sahâbilerin bile yapmadıkları bir şeyi yapmaya kalkışıyorlar. Kur'an'ın nüzûlüne şahit olmuş 6 nesil, tüm müşkillerini Resûlullah'a sorarak hallediyorlardı. Vefatından sonra da onun sünnetine baş vurmak suretiyle meselelerine çözüm getirmişlerdir. Onlar biliyorlardı ki, vahyi getirip tebliğ edene uymadıkça, vahyi onun gibi yorumlamadıkça Kur'ân'a karşı olan insaf ve itaat borcu ödenmiş olmazdı.

Öte yandan hayatlarının her dakikasının Resûllullah'inkine uyması için ellerinden gelen gayreti sarfeden sahâbiler ve onları takib edenler, sünnete uyarken, hayatlarını Kur'ân-ı Kerim'in ruhuna uygun hale getiren rehber bir irâdeye kendilerini teslim etmiş oldukları şuuru ve gönül huzuru içinde idiler. İşte bu anlayışa bağlı olarak, sünnetle amel alıştırmamasından, imkanlarının son haddine kadar faydalanmaya çalışmaktan geri durmamışlardır. Sünnet'le amelde, başka yorum ve anlayışları tercih etmemişlerdir.

Resûl-i Ekrem'in yüce şahsiyetinin sahâbiler üzerinde bıraktığı büyük tesir, insanlık tarihinin en açık gerçeklerinden biridir. Canlarını ve mallarını, Resûllullah yolunda kurban etmeye her an hazır olan o neslin, Hz. Peygamber'in sözleriyle kasdî olarak oynayacakları düşünülebilir mi?

Sahâbilerin önem verdikleri en büyük şey, Hz. Peygamber'in sözleri ve işleri idi. Bu, sadece Resul-i Ekrem'in onlara tesir ederek kalblerini kendisine yöneltmesinden değil, ayrıca hayatlarını en incé teferruâtına kadar Resullullah'ın söz ve gidişâtına uyarak tanzim etmeyi, kesin olarak Allah emri telakkî etmelerinden ileri geliyordu. "**De ki, eğer Allah'ı seviyorsanız, bana uyun!..**" (5) âyetinin kendilerinden ne istediğini çok iyi takdir ediyorlardı. İşte bu sebeptendir ki Abdullah İbni Ömer radiyallahu anhümâ; kendisine gelip

- Biz hazar namazı ile havf namazını Kur'an'da buluyoruz, fakat sefer namazını Kur'ân'da bulamıyoruz. Nasıl oluyor bu? diyen Ümeyye İbni Abdillâh İbni Halid'i, pek haklı olarak;

- **Bak yeğenim!.. Biz hiçbir şey bilmezken Allah bize Muhammed'i peygamber olarak gönderdi. Biz muhammed'i neyi, nasıl yaparken görmüşsek onu öylece yaparız!"** diye uyarmıştır. (6)

Kur'ân-ı Kerim'in esaslarını anlama ve uygulama noktasında, alem-lere rahmet olmak üzere, Kur'an'ın kendisine vahyedildiği zâttan yani Hz. Peygamberden daha üstün bir hakem ve örnek yoktur. Bu sebeple "**Kur'ân'a dönelim, fakat kendimizi sünnete kul ve köle yaparcasına**

bağlı kalmayalım" düşüncesinin, İslâm'a dost bir düşünce olmadığı ve İslâm'ı bilmemekten kaynaklandığı ortadadır. **Bu görüşün sahipleri, muhtedî Profesör Muhammed Esed'in teşbihi ile bir köşke girmek isteyen fakat, kapısını açabilecekleri anahtarı kullanmayı arzu etmeyen kim-selere benzemektedirler.**

Oysa isâbetle belirtildiği gibi **"bir ümmetin başı ne ile salah ve kemâl buldu ise sonu da ancak onunla düzelecektir."**(7)Nitekim" **kur-tulan grub"** un kimlerden meydana geldiği sorusuna Sevgili Peygamberi-miz'in verdiği, **"benim ve ashabımın yaşadığı gibi yaşayanlardır"** (8) cevabı da bu gerçeği vurgulamaktadır.

Öte yandan şuna da işâret edelim ki, İslâmî yapılanmanın teorik temelleri arasında hadis ve sünnet ikinci sırada yer almaktadır. Kaynak hiyerarşisinde bu böyle olmakla beraber, uygulama ve pratik bakımından sünnet, birinci derecede fiilî bir role sahiptir. **"Ben nasıl namaz kılıyorsam, siz de bana bakıp öylece kılın", "Hac uygulamasını benden öğreniniz!"** hadisleri bu gerçeği ortaya koyan sadece iki örnektir.

Kur'an-ı Kerim'de ahkâm ile ilgili 200 kadar âyet bulunmasına rağmen ahkâm hadislerinin toplamı 4000'e ulaşmaktadır. İmam Evzaî'nin **"Kur'ân-ı Kerim'in sünnet'e ihtiyacı, Sünnet'in Kur'an-ı Kerim'e ihtiyacından daha büyüktür"** (9) sözü ve tesbiti, şerh'in asıl metinden daha uzun olacağı gerçeğini dile getirmektedir. Yoksa bu söz, asla bir üstünlük tesbiti anlamında söylenmiş değildir. Bilinen bir gerçektir ki sünnet'in Kitap karşısındaki konumu, şerh'in asıl karşısındaki durumu gibidir.

Buradan da açıkca anlaşılacağı gibi özellikle pratikte, yani islâmî yapılanmada sünnet yegâne ölçü ve örnektir.

İslâmî Yapının Sürekliliği

İslâmî yapının kendine has inanç ve uygulama değerleriyle devamı ve denetimi daima Kitap-sünnet nassları ve esasları ile sağlanmıştır. Çünkü İslâm toplumunda meşrûiyet'in vazgeçilmez şartı Kitap ve Sünnet'e uygunluk olagelmıştır.

İslâmî yapının devamında, bid'at'ı reddeden hadislerin fevkalâde denetleyici ve koruyucu etkisi olmuştur. Bid'at'tan, hevâ ve heveslerden ve bid'at ehlerinden kaçınmayı öngören hadisler, sünnet'e karşı çıkışın temelindeki keyfiliği, hevâîliği tesbit ve ilan etmektedirler. Yeni bir çığır açanların sevap ve vebal açısından durumlarını değerlendiren hadisler ise,

İslam toplumunda atılacak her adımın sürekli bir yanının bulunduğu fikrini zihinlere yerleştirmekte ve köklü bir sorumluluk duygusuyla insanları eğitmektedir.

İslâm tarihi boyunca yer yer ve devir devir, ümmetin himmet ve gayretini sünnet üzerine çevirmek için bir şeyler yapmak ihtiyacını hisseden Hattâbî (ö.388), Beğavî (ö.516) ve Nevevî (ö.676) gibi münevverlerin, bu düşüncelerini hadislerden seçmeler yapmak suretiyle kitap telifi yoluna giderek gerçekleştirmeleri de İslâmî yapıyı korumakta hadis ve sünnetin yer ve rolünün kitaplık çapta bilimsel ve tarihî kanıtlarıdır.

Ayrıca Ehl-i Sünnet ve Şîa yapılanmasında da bu grupların hadis ve sünnet anlayışını belirleyici bir rol üstlendiği açıktır.

Hadis, İslâm ümmetinin durumuna uzun yıllar bir süreklilik ve istikrar kazandırmıştır. Böylece onun kendisine has fikrî ve sosyal özellik ve değerlerini koruyarak gelişmesini sürdürmesine zemin hazırlamıştır. Her yeni akıma uygulanan "**Kitap ve sünnet'e uygunluk**" denetimi söz konusu zeminde hadis'in otorite payını göstermektedir. Kelamcılarla hadisçiler arasında cereyan etmiş bulunan tarihi tartışma bu söylediklerimizin şahididir. Aynı şekilde günümüzde veya gelecekte de modernizm adına ortaya atılmış ve atılacak olan düşünceler ve sünnetin toptan ihmali veya inkarını öngören anlayışlar daima hadisi karşılarında bulacaklardır. Tarihi gelişim de bunu göstermektedir. Zira İslâm toplumu içinde yer tutmak isteyen her fırka öncelikle, kendisi aleyhindeki hadisleri "uydurma" olmakla suçlayarak reddetme, sonra da kendisi lehinde "hadis uydurma" yoluna gitmiştir. Yassallığını böylesi bir yolla isbata yeltenmiştir. Bu girişimler hadisin, yeni yapılanmaların yasallaşmasında olduğu kadar, ana toplum bünyesinin korunup kollanmasında da fevkalâde önemli ve etkili bir rol üstlenmiş olduğunu göstermektedir. Yani fırkaların kendi lehlerine hadis uydurma teşebbüsleri, bir anlamda hadis'in İslâmî yapılanmadaki yerini itiraf etmek demektir.

Buradan "hadis, İslâmî yapılanmada istismara en uygun malzemeyi oluşturmaktadır" sonucu çıkarılamaz. Aksine, "Kitap'ın hemen yanı başında Hadis'in ya da Sünnetin onaylamadığı bir oluşumun asla "islâmî" bir nitelik kazanamayacağı anlaşılır.

Söz buraya gelmişken tarihî bir gerçeğe daha işâret etmek yerinde olacaktır. İslâmî yapılanma, yaklaşık 13 seneyi bulan bir zemin hazırlama ve 10 senelik bir kurumlaşma döneminin mahsulüdür. Mekke Devri, islami yapılanmanın vaz geçilmez temeli demek olan **TEVHİD** ilkesi-

nin anlatımı ve gönüllerde kökleştirilmesi döneminin adıdır . Medine dönemi ise, bu tevhid temeli üzerine bina edilen islam sisteminin gerçekleşme safhasıdır. O halde müslüman, her olaya ve gelişmeye mutlaka tevhid inancı ve anlayışı noktasından bakmak zorundadır.

İslami Yapının Yenilenmesi (tecdidi)

Ebu Alkame, "bildiğime göre Ebü Hureyre (r.a) Resûlullah (s.a)'dan şöyle buyurduğunu nakletti " demiştir:

"Allah, bu ümmete her yüz senede onlar için dini yenileyecek birini gönderir." (10)

Hadisteki **"her yüz senede ümmete dinini yenileyecek, yani dinin, zaman içinde gelişen ihtiyaçları karşılayacak yönlerini yeni anlatım ve yorumlarla ortaya koyacak bir yenileyici âlimin (müceddid) geleceği"** tesbit ve müjdesi, herşeyden önce bize islâmî yapılanmanın fikrî ve kültürel temellerine uygun şekilde yenilenmesi fikrini telkin etmektedir.

Hemen işâret edelim ki hadisimiz, suret-i kat'iyede İslâm'ın her yüzyılda bir reforma tabi tutulacağı anlamında değildir. Tecdîd (yenileme) kelimesini reform ve değişme mânâsında anlayıp, sahih olduğu halde hadisi reddetme yoluna gidenler de çıkmıştır. Ancak tecdîd, kökten ve esastan bir değişiklik değil, aynı temel ve esaslar üzerinde kalmak şartıyla, hurâfe ve bid'atlar tarafından istilâ edilen alanları, tamir etmek ve temizlemek, dinin berrâk vahyî yüzünü ve özünü kendisine has aydınlığı, parlaklığı, kucaklayıcılığı, bütünlüğü ve evrenselliği ile yeniden ortaya koymak, bir başka ifade ile, onu **"asrın idrâkine sunmak"** demektir. Bu da dini anlamada, inanmada ve onu yaşamada yenilik demektir ve hiç kuşkusuz, köklü bir ilim, derin bir kavrayış ve kapsamlı bir anlayış ve yorum gücünü gerektirir.

Yusuf Kardavî'nin de isâbetle işaret ettiği gibi (11), dinin yenilenmesi, tarihî bir binanın yenilenmesi gibidir. Yani binanın aslının, şeklinin, belirgin özelliklerinin aynen kalması, tabîî tesirler sonucu bozulan yerlerinin onarılması, çevresinin ve girişinin güzelleştirilmesi, yollarının yeniden düzenlenmesi ve onun bilinir, tanınır hale getirilmesi anlamındadır. Yoksa onu yıkıp yerine bambaşka ve büyük bir binâ dikmek değildir. Dinin tecdîdi de ona yeni bir şekil kazandırmak değil, onu, Resûl-i Ekrem ve sahâbe dönemindeki saf haline döndürmek, o dönemdekine benzer bir samimiyetle yaşanmasına fert ve toplum seviyesinde zemin hazırlamak demektir.

Allah Teâlâ, yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de üç âyette Resûlünü gönderme gerekçesini açıklamış bulunmaktadır. Buyuruyor ki:

" Müşrikler istemeseler de, dini bütün dinlere üstün ve gâlip kılmak için Peygamberini hidâyetle ve hak din ile gönderen Allah'tır." (12)

"Bütün dinlerden üstün kılmak üzere Peygamberini hidâyetle, hak din ile gönderen Allah'tır..." (13)

Dinin ızhârı yani öteki dinlere üstün kılınması, hiç şüphesiz ilk planda **delil ve burhanlarla ilmen gerçekleştirilecek** bir olaydır. Ayetlerdeki **"bi'l-hudâ"** ifadesi buna işârettir. Dinin yenilenmesi (tecdîd) de, dinin bu mânâda üstün kılınmasıyla ilgilidir. Sonra da onun amelen ve fiilen galib kılınması gelir. Yoksa, diğer dinleri ortadan kaldırmak, yok etmek suretiyle bir ızhâr ve galebe asla söz konusu değildir. Bunun böyle olmadığı Hz. Peygamber'in uygulamaları yani sünneti ile sâbittir. İslâm hâkimiyetine giren yer ve yörelerdeki tüm dinler, İslâm'ın üstünlüğünü tanımak kaydıyla hiç bir idârî baskıya uğramadan hür ve serbest olarak hayatîyetlerini sürdürmüşlerdir. Bu sebeple İslâm'ın ızhârı, üstün kılınması, daha çok, esaslarındaki mükemmeliğin, başlangıçta olduğu gibi her asırda delil ve burhanlarla ilmen isbat ve ilân edilmesiyle temin edilecektir. Fiilen ve amelen üstünlüğü de bu birinci noktadaki isâbet ve başarı oranına bağlı gözükmektedir. Bu sebeple, geçici siyasi başarı ve üstünlükler, dinlerin zafer ve hakimiyetini ilân etmeye yetmez. Hıristiyan Batı bugün siyasal bakımdan başarılı ve üstün gözükmektedir. Ama İslâm, dünyanın her ülkesinde içten içe yayılmakta, gönülleri fethetmektedir. Demek ki dinin galib ve üstün kılınması, geçici siyasî başarılarla değil, sürekli ilmî mesâilerle mümkün olabilecektir. Bu da "fikrî ve kültürel yapı"nın yenilenerek ortaya konulmasına bağlıdır. İşin bu yönü fevkalâde önem arz etmektedir.

Tecdîd'in önemi, bizce işte bu mânâdaki ızhâr-ı din yani İslâm'ın üstün ve hâkim kılınması ile yeni İslâmî yapılanmanın sürdürülmesiyle ilgisinden kaynaklanmaktadır. Gereği ise, insan toplumlarının asırlık süreler içinde yaşayageldikleri kültürel kirlenme ve yeni meselelere çare bulma ihtiyacına dayanmaktadır. Bu da hayat kadar zaruridir. İctihad'ın zarureti de burada ortaya çıkmaktadır.

Hızlı ve karmaşık bir değişim ve yeniden yapılanma sürecine girmiş olan dünyamızda biz şimdi, bu değişim ve yapılanmayı etkileyecek, hatta yönlendirecek, hiç değilse yeni durumlara göre İslâmî reçeteler sunacak

kapsamlı ve dinin temel esaslarına dayalı fertten devlete kadar her seviyede bir anlayış, yorum ve tebliğ organizasyonuna ihtiyaç bulunduğunu düşünmekteyiz. Bu sebeple biz, başkaca detaya inmeden sadece İslâmî yapının kendi kendini yenileme mekanizması demek olduğuna inandığımız tecdîd fikrine ve buna günümüzdeki ihtiyacın her zamankinden daha büyük olduğuna dikkat çekmek istiyoruz.

Müslümanın mümeyyiz vasfının bir âyette doğruyu aramak, gerçeği yakalamak olduğu belirtilmektedir: "**Müslüman olanlar, doğruyu araştıran ve bulanlardır**" (14) O halde günün dünyasına doğru yapılanmayı gösterecek olanlar da yine müslümanlardır. Zira onlar, sünnet-i seniyye ile "**en güzel hayat modeli**"ni yakalamışlardır. Bu modelin yöre ve zaman şartlarına göre yorumlanarak hayata hâkim kılınması, dinin tecdîd ve izhârı yani İslâmî yapının kendine özgü sınırlar ve nitelikleriyle sürdürülmesi için kâfi gelecektir.

Yaklaşım Yenilemesi

İşâret edelim ki **tecdîd**, inkârcı, ithamcı, alaycı, bölücü, parselleyici, grupçu değildir. Geçmişteki yorum ve yaklaşımları mahkûm etmekle uğraşmaz. O yeni boyut ve yaklaşımlarla, öncekilerin izhâr ve ilâ etmeye çalıştıkları fikir ve düşünceleri, dinî kavrayış ve anlayışı güncelleştirme gayreti içindedir. Müceddidler ve tecdîd usulleri üzerinde yapılacak ciddî ve ilmî bir araştırma öyle sanıyoruz ki, bu söylediklerimizi misalleriyle ortaya koyacaktır. Çünkü **tecdîd'de** Allah'ın kitabı ve Resûlünün sünneti, ilmî metod ve usuller çerçevesinde bilenler tarafından yeniden değerlendirilmekte ve yorumlanmaktadır. Yani **amaç, araç ve kaynak birliği** bulunmaktadır.

Allah Teâlâ'nın, zaten gerçek galibiyet ve üstünlük için gerekli sağlamlıkta ve işlerlikte ortaya koyduğu islâmî hakikatları, mevcut ortam ve eğilimleri dikkate alarak yeniden yorumlamak tecdîd'in mahiyetini ortaya koymaktadır. İşte bu noktada **hadis ve sünnet'in anlaşılması** ve kavranması büyük ehemmiyet kazanır.

Sünnet verilerinin belge niteliklerine yönelik ilmî gayretlerin ötesinde onu evrensel karakteri ve mesajı doğrultusunda kavrayıp üsûlüne uygun sonuçlara gidebilmek, mes'elenin can damarını oluşturmaktadır. Verilerin hemencecik inkârı, aslında hiç bir gerçeği değiştirecek değildir. Gazete sütunlarına kadar yansıyan hadisleri inkâr akımı, İslâm'ın izhârı ve üstün kılınması açısından hiçbir şey vadetmediği gibi, birikimleri de boşu boşuna harcamak demektir. Bu sebeple de ileriye ve iyiye dönük yenilen-

me çabalarını baltalama anlamına gelmektedir. Daha açık bir ifade ile, usûlu dairesinde ve nasslar üzerinden hareketle yeniden yapılanma imkân ve gayretlerini önleme, böylece de İslâm'ın üstün kılınması çalışmalarını köstekleme demektir. Tabiatıyla, gerekçe ne olursa olsun, bu tam anlamıyla yanlış kapı çalmaktır.

İslâm'ın asıllarında var olan üstünlük vasfının, fiilen çağa isbat ve kabul ettirilebilmesi, yani ümmet çapında yeniden bir İslâmî yapılanmanın gerçekleştirilebilmesi, Sünnet'in getirdiği tecdîd fikrinin canlı tutulması ile mümkündür. Yukarıda zikredilen ayet-i kerimeler, Allah Teâlâ'nın, dinini bütün dinlere üstün ve galib kılıcağı müjdesini vermekte, tecdid hadisi de Hz. Peygamberden sonra bunun nasıl gerçekleştirileceğinin yolunu göstermektedir. Bunlar, Ümmet-i Muhammed için büyük güvence ve bir anlamda da göreve davettir. Yaşamakta olduğumuz hızlı değişim ve yeniden yapılanma sürecinde yaya kalmamak gerekmektedir. Yeniden şekillenen dünyada **İslâm'ın fikrî, kültürel ve sosyal yapı olarak üstün** bir konuma getirilmesi genelde müslümanların, özelde İslâm âlimlerinin sorumluluğudur. Bu büyük sorumluluğun üstesinden ancak, İslâmî yapılanmada Hz. Peygamber tarafından ortaya konan sünnet'in, bir başka ifade ile İslam teşrî tarihinin iyi bilinmesi ile gelinebilir. Sünnetin islâmî yapılanmanın başlangıcındaki tartışmasız etki ve önderliği, o yapının devamında da aynen geçerli ve gereklidir. Netice itibariyle ne dün ne bugün ve ne de yarın sünnetsiz bir İslâmî yapılanmadan söz etmek mümkün değildir. (15)

Saygılarımla...

NOTLAR

1. Nesâî, Taksir 1; İbn Mâce, İkâme 73; Hâkim, Müstedrek, I, 258
2. Yunus sûresi (10), 16
3. Bk. En'âm sûresi (6), 33
4. Bk. Şevkânî, Neylu'l -evtâr, VI, 175-177
5. Al-i İmrân sûresi (3), 31
6. Nesâî, Taksir 1; İbn Mâce, İkâme 73; Hâkim, Müstedrek, I, 258
7. M. A. Ebu'n-Nûr, Şezerât min ulûmi's - sünne, s. 8
8. Tirmizî, İman 1
9. İbn Abdi'l Berr, Câmiu beyâni'l-ilm, II, 234
10. Ebû Dâvûd, Melâhim,1; Hâkim, Müstedrek, IV, 522.
11. Keyfe neteâme'l-ma'a's-sünneti'n-nebeviyye, s. 42
12. et-Tevbe (9), 33; es-Saff(61), 9.
13. el-Feth (48), 28
14. el-Cinn (72) , 14.
15. Bu yazının hazırlanmasında ayrıca, Nedvî'nin, Devru'l-hadis fi tekvîni'l-menâhi'l-islâmî ve sıyânetih adlı eseri ile M. Esed'in Yolların Ayrılış Noktasında İslâm, adıyla Türkçeye çevrilmiş olan eserinden istifâde edilmiştir.